

Spuštění programu adopce vybraných rukopisů nebo jejich skupin – znovuoživení projektu, oslovení potenciálních donorů

Projekt Národní knihovny *Adoptujte si svůj rukopis* vznikl v roce 2005 a jeho cílem je záchrana našeho kulturního dědictví. Rukopisné památky vytvořené ve středověku a na počátku novověku jsou nedílnou součástí kulturního dědictví a tvoří paměť národa.

V první fázi tohoto projektu bylo nahradit originál středověkého rukopisu uměleckou kopií. Akademičtí malíři – restaurátoři dokáží podle originálu vzácného rukopisu naprosto věrně takovou kopii zhotovit za použití materiálů, s jakými pracovali staří mistři. Jedině tento „dvojník“ stvořený umělcem dokáže plnohodnotně zastoupit původní dílo na dlouhodobých i putovních výstavách, ve stálých expozicích či při prezentaci v zahraničí.

V současné době má Národní knihovna ve sbírkách oddělení rukopisů a starých tisků okolo 14 500 rukopisů, z toho je jich téměř 3 500 středověkých a na 200 000 starých tisků. Nejvzácnější z nich není možné vystavovat bez rizika poškození, a tak jsou přístupné ve fyzické podobě jen úzkému okruhu odborníků.

Vzhledem k technologiím a materiálům, nezbytným pro zhotovení uměleckých kopií, jsou i náklady na jejich výrobu poměrně vysoké. Proto hledá Národní knihovna partnery, kteří by se na jejich výrobě podíleli.

Výroba uměleckých kopií je však jednou z možností, jak historická díla zpřístupnit. Dalším způsobem je jejich digitalizace.

Od roku 2007 digitalizuje odbor historických a hudebních fondů Národní knihovny České republiky historické rukopisy a vybrané unikátní staré tisky (knihy vydané před rokem 1800) ze svých sbírek. Tato technicky a finančně náročná činnost probíhá v rámci Národního programu digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica (VISK 6).

Digitální kopie dokumentů jsou dostupné v digitální knihovně historických fondů Manuscriptorium. Jedná se o volně přístupnou digitální knihovnu, která pomocí propracovaných rešeršních nástrojů umožňuje snadný přístup k soustředěným informacím o historických fondech. Cílem Manuscriptoria je zpřístupnit existující digitální obsah pomocí jednotných nástrojů tak, aby byl co nejlépe dostupný, a proto digitální knihovna agreguje dokumenty mnoha významných institucí nejen ze zemí Evropské Unie. Manuscriptorium agreguje data více než 60 českých institucí a téměř 80 zahraničních institucí. Jedná se tak o velmi významný a vyhledávaný zdroj, který je využíván nejen v České republice, ale po celém světě. Národní knihovna do této chvíle zdigitalizovala a zpřístupnila 1761 rukopisů.

Digitální kopie nabízejí mnohem širší možnosti zpřístupnění vzácných rukopisů směrem k odborné i laické veřejnosti. Oproti uměleckým kopiím se jedná o zpřístupnění celého díla, nejen dvou fólií (jediné dvoustrany rukopisu). Odborníci oceňují digitální kopie ve velkém rozlišení, které umožňuje prozkoumání rukopisů do nejmenších detailů. Laická veřejnost vítá možnost prolistovat si historické rukopisy na platformách nových médií. Před nástupem informačně-komunikačních technologií

neměla široká veřejnost příliš možností, jak si historické fondy prohlédnout – vyjma výstavy, kdy je možnost prohlédnout si jen jednu dvoustranu dokumentu umístěného ve vitrině.

Projekt *Adoptujte si svůj rukopis* se tak vedle donátorství výroby uměleckých kopií rozšíří o sponzoring vytvoření digitálních kopií.

Digitalizace je finančně i časově náročný projekt. Digitalizace jednoho rukopisu se pohybuje průměrně mezi 30.000 Kč – 50.000 Kč. Digitalizace 1 stránky rukopisu trvá cca 20 minut.

Znovuoživení rozšířeného projektu Adoptujte si svůj rukopis

Metody

1. Balíčky :

- Umělecká kopie
 - Částka 200.000 – 400.000 Kč (dle rozsahu díla)
 - Partner Národní knihovny po dobu 1 roku
 - Umístění loga u vstupu do NK
 - Umístění loga na všech propagačních materiálech NK po dobu 1 roku
 - Umístění loga na webu NK po dobu 1 roku
 - Umístění loga na nových vstupenkách NK po dobu 1 roku (galerie, vstup do NK, aj.)
 - Pamětní list
 - Propagace partnera při vystavení umělecké kopie v Zrcadlové kapli
 - Pozvánky na akce Národní knihovny
 - Poskytnutí 2 vstupenek na vybrané kulturní akce v Zrcadlové kapli
 - Při každém vystavení bude u popisky zmíněno – Umělecká kopie vytvořena za podpory
 - Digitalizace rukopisu
 - Částka 30.000 – 50.000 Kč (dle rozsahu díla)
 - Poděkování na příslušné stránce digitální knihovny manuscriptorium.com
 - Umístění loga mezi partnery Národní knihovny na webu www.nkp.cz po dobu 1 roku
 - Pamětní list
 - Pozvánky na akce Národní knihovny
- Umělecká kopie + digitalizace rukopisu
 - Partner Národní knihovny po dobu 1 roku
 - Umístění loga u vstupu do NK
 - Umístění loga na všech propagačních materiálech NK po dobu 1 roku
 - Umístění loga na webu NK po dobu 1 roku
 - Umístění loga na nových vstupenkách NK po dobu 1 roku (galerie, vstup do NK, aj.)
 - Pamětní list
 - Propagace partnera při vystavení umělecké kopie v Zrcadlové kapli

- Pozvánky na akce Národní knihovny
- Poskytnutí 2 vstupenek na vybrané kulturní akce v Zrcadlové kapli
- Při každém vystavení bude u popisky zmíněno – Umělecká kopie vytvořena za podpory
- Poděkování na příslušné stránce digitální knihovny manuscriptorium.com
- Možnost prohlédnout si pracoviště digitalizace historických fondů (max 10 osob)
- Možnost prohlédnout si originál rukopisu v místě pracoviště HHF za přítomnosti odborných pracovníků v maximálním počtu 15 osob

2. Hithit.com a DMS

Mezi další metody zajištění finančních prostředků pro zpřístupnění rukopisů bude vytvoření sbírky na stránkách hithit.com a zahájení jednání se společností Fórum dárců o možnosti vytvoření projektu DMS (Dárcovských SMS). Do nedávné doby byl tento projekt přístupný jen pro nestátní neziskové organizace a jednání o udělení výjimky pro Národní knihovnu ČR byly v minulosti neúspěšné. Aktuálně se zdá, že podmínky se změnila a projekt je otevřen i pro právní formu příspěvkových organizací.

Spuštění sbírky na hithit.com je plánováno na září 2019, do konce roku bychom chtěli vybrat finanční prostředky na digitalizaci 1-2 rukopisů.

Spuštění projektu DMS bude záviset na sdělení podmínek. Ideálně bychom vše aktivně spustili nejpozději do konce letošního roku.

Využití těchto nástrojů bude vždy spojeno s konkrétními rukopisy – ty budou vybrány ve spolupráci s HHF spolu s vytvořením příběhu k dané sbírce.

Vybrané rukopisy pro 1. fázi projektu

1. I C 50 [Collectanea alchymica, extractiones, excerpta] (1502-1611)

Raně novověký rukopis plný řady zajímavých ilustrací je pozoruhodnou sbírkou známých a důležitých alchymistických textů, u některých v plném znění a u některých jen ve formě výtahů. Mezi mnohými autory jmenujme zejména Arnolda de Villa Nova, Raymonda Lulla nebo Rachaidibiho. V poslední části svazku se nachází zajímavý opis dopis německého alchymisty Georga Kleta (1467-1513). Rukopis byl součástí knihovny příslušníka starého německého rodu Viléma hraběte Westerholt. Předpokládáme, že vznikl průběžně přes celé 16. století. Věrně odráží hluboký zájem o alchymii, který se ve Střední Evropě prohloubil zejména v 16. století (v Čechách hlavně za vlády císaře Rudolfa II.)

2. VI F 2 Cim.K.98 Jacobus Canterus Phyrsius: Rosa Rosensis (XV-XVI)

Rosa Rosensis byla dramaticko-epická báseň, napsaná na počest rodu Rožmberků, jednoho z nejvýznamnějších českých šlechtických rodů. Zápis v tomto půvabně ilustrovaném rukopise vznikl někdy na konci 15. století nebo na počátku 16. století. Čistý styl zápisu i zajímavé ilustrace věrně odrážejí kulturní zájmy bohatých šlechticů pozdně středověkých a raně novověkých Čech. A také témata jako láska, krása, něha, která byla aktuální nejen pro raně novověkou společnost, ale také pro naši současnost.

3. VIII G 11 Franciscus Petrarca: Carmina buccolica (cca 1400)

Báseň Carmina buccolica, soubor dvanácti eklog napsaných sice po vzoru Vergilia, ale doplněných velice složitou strukturou, by sama o sobě byla velice zajímavým textem. Víme-li, že jejím autorem byl italský humanista a básník Francesco Petrarca (1304-1374), jeden z prvních autorů renesanční literatury, bezpochyby před sebou máme jedno z nejvýznamnějších pozdně středověkých básnických děl. V tomto případě navíc dekorovaného půvabnými a krásnými iniciálkami.

4. XVII A 8 Cim. J. 190 Erby některých českých rodů (1623)

Rukopis sám o sobě je více „obrázkový“ než textový. Jeho základem je vyobrazení erbů českých a moravských rodů k roku 1623 v nádherném barevném provedení. Jeho zvláštností je to, že erby jsou párové, tj. vždy jsou zobrazeny erbů manžela a manželky pospolu. Díky tomuto rukopisu se nabízí jedinečná možnost nahlédnout do heraldiky šlechtických rodů v rozbouřených létech stavovského povstání a na samém počátku třicetileté války. Nezapomeňme, že díky politickým a válečným událostem po skončení těchto událostí mnohé z nich zanikly.

5. XVII A 31+XVII A 32 Novoměstský graduál (1567)

Dvousvazkový rozměrný graduál vznikl pro potřeby novoměstského bratrstva nejspíše v roce 1567. V celé řadě iluminací defilují jednotlivé osoby, které se na zaplacení těchto rukopisů podílely. Muži i ženy z významných patricijských novoměstských rodin jsou vyobrazeni ve svých obvyklých pozicích, při činnostech pro ně běžných, v slavnostních dobových oděvech, na pozadí scén, které byly zobrazeny na základě jejich osobních preferencí (obvykle jeden obrázek s jejich jmenným patronem). Rukopis nabízí jedinečný náhled do života renesanční patricijské společnosti Nového města pražského. Neméně zajímavá je také muzikologická stránka obou rukopisů.

6. XVIII G 24 'Ibn Sinan al-'Ansari al-Nahawi, Jamal-al-din 'Abu Muhammad 'Abdullah: Sharh qasidat Banat Su'adu li-Ka'ib wa-l-Burda lil-Busiri

Tento rukopis pocházející z roku 1646 obsahuje dvě velice zajímavé quasidas (tj. veršované básně) od arabských básníků Ka'ib a al-Busirij (1211-1294). Rukopis je součástí orientální sbírky obsahující také mnohá cenná díla turecké a perské literatury. I když není bohatě ilustrovaný jako mnohé latinské či české rukopisy, nabízí nesmírně cenný básnický text reflektující bohatý kulturní život arabských zemí.

7. Sign. XVII. B.31 - František Martin Pelcl: Kroniky české díl čtvrtý. Václav IV. 1797-1800

V roce 1791 začal F.M.Pelcl publikovat svou rozsáhlou syntézu českých dějin, psanou česky a nazvanou Nová kronika česká, ve které zamýšlel zpracovat české dějiny od počátků až do „nynějších časů“. V letech 1791-1796 se mu podařilo vydat jen první tři svazky líčící události do smrti Karla IV. Čtvrtý svazek věnovaný letům 1378-1429 byl připraven do tiskárny včetně pokynů pro sazbu, v rozmezí let 1797-1800 zdárně prošel cenzurním řízením ve Vídni, kam byl zasílán postupně po částech, avšak k plánovanému tisku již nedošlo, nejspíše z finančních důvodů a svazek zůstal jen v rukopise. Po jeho smrti v roce 1801 zůstal rukopis v majetku rodiny, po úmrtí jeho manželky v roce 1810 nejspíše

postupně v rukách potomků různých větví početného příbuzenstva. Někteří z dědiců totiž z originálu pořídili opisy, z nichž poslední vznikl v letech 1891-1892. Všechny tři dochované opisy jsou dnes uloženy v Knihovně Národního muzea, jeden z nich byl dokonce po nějakou dobu mylně považován za Pelclův autograf. Stopy jeho skutečného autografu však zatím na dlouho zmizely a svazek se za pohnutých okolností znovu objevil až na podzim roku 1945, při vyklízení bytů v Praze uvolněných během překotných událostí konce války.

8. Sign. IX.J.76 - Kniha návštěv pražské univerzitní knihovny
1782-1958

Obsáhlý svazek vázaný v kůži zdobené rostlinnými ornamenty s bohatě zlacenou cizelovanou ořízkou vznikl nejspíše záhy po zpřístupnění knihovny veřejnosti a takřka po dvě století byl předkládán k podpisu význačným osobnostem, které knihovnu navštívily (rukopis sign. IX.J.76). Je sice popsán jen zhruba ze dvou třetin, i tak však obsahuje nepřeborné množství podpisů: celkem 11 663. Při jejich pročitání si přijdou na své především milovníci autogramů celebrit z celé šíře společenského spektra, od korunovaných hlav, významných šlechticů, umělců, vědců, knihovníků až po exkurze korporací i školních tříd. Návštěva knihovny ovšem patřila také k programu běžných turistů, velmi záhy se objevují podpisy cestovatelů z Nového světa – poprvé roku 1785.

9. sign. XIX.C.26 – Tractatus de musica, cca 1100

Vzácný pergamenový rukopis uvedl do literatury poprvé roku 1902 P. Edmund Langer (1834-1908), který působil jako správce Thun-Hohensteinské knihovny v Děčíně. Obsahuje teoretické musikologické traktáty i tzv. Děčínský Tonarius, tedy chorálně-didaktické dílo se soustavou gregoriánských zpěvů tónových stupnic.

10. XVII F 72

Hlasová kniha motet bratrstva sv. Barbory v Přešticích
1619, Čechy (Mělník)

Knihu určenou jako dar katolickému literátskému bratrstvu sv. Barbory v Přešticích napsal a dal svázat hejtman mělnického hradu Martin Prušek z Prušova, na předním příděstí je nalepen malovaný portrét donátora. Rukopis začíná Pruškovou latinskou básní a obsahuje 94 latinských skladeb renesančních autorů (Clemens non Pappa, Johannes de Cleve, Michel-Charles de Buissons, Jacob Handl, Orlando di Lasso, Josquin Desprez, Jacobus Vaet a další).

11. XXIII B 2

Graduál kůru u sv. Štěpána Velkého na Novém Městě pražském
1573, Čechy (Praha)

Bohatě iluminovaný graduál patřil literátskému bratrstvu při kostele sv. Štěpána Většího na Novém Městě pražském. Jedná se o zimní část (od Vánoc do Letnic), letní svazek se asi nedochoval. Výzdobu knihy financovali i někteří novoměstští měšťané a cechy, proto obsahuje i nejstarší známá vyobrazení znaků cechů kotlářů, sladovníků a ševců na Novém Městě pražském.

12. XXIII D 74

Jean Le Fèvre de Ressons: Les Lamentations de Matheolus, Le Livre de Leëse

15. století (1430/1473), severní Francie (Pikardie?)

Rukopis obsahuje dvě veršované skladby prokurátora pařížského parlamentu, básníka Jeana Le Fèvre de Ressons (c. 1320–c. 1380), které se ještě v 15. století těšily značnému čtenářskému zájmu. Les Lamentations de Matheolus jsou překladem známé mysoginské básně Lamentationes Matheoluli, v níž ženatý klerik Mathieu de Boulogne (c. 1260–c. 1320) důrazně varoval před ženami a manželstvím. Druhou skladbu Le Livre de Leesce sepsal naopak sám překladatel Jean Le Fèvre na obranu žen; prosí v ní dámy o odpuštění a vyvrací proti nim vznesená obvinění. Rukopis pochází snad z Pikardie, na základě interpolovaných veršů oslavujících první francouzsky píšící spisovatelku a filozofku Christine de Pizan (1364–1430) ho můžeme datovat do období mezi lety 1430 a 1473. Prvním známým majitelem kodexu byl Kuno (I.) von Manderscheid-Schleiden (1444–1489), jeden ze zakladatelů slavné rodové manderscheidské knihovny na hradě Blankenheim, v knize se nachází jeho heraldické exlibris z roku 1473.

13. XXIII D 132

Pseudo-Raymundus Lullus: Testamentum; Cantilena; Aphorismi; Codicillus; Compendium animae transmutationis metallorum (excerpta) etc.

1435, Německo (Koblenz)

Sborník alchymistických děl, za jejichž autora býval mylně považován katalánský filozof a učenec Ramon Llull (†1316), pochází z knihovny slavného renesančního filozofa, kardinála Mikuláše Kusánského (1401–1464), ten provedl roku 1435 v Koblenzi korekturu prvního textu a doplnil řadu marginálních poznámek. Po Mikulášově smrti rukopis přešel do knihovny špitálu, který založil ve svém rodném městě v Kues, odkud si ho vypůjčil kolínský kanovník Hieronymus Einhorn (†1560). Neznámou cestou se pak dostal do knihovny hrabat von Manderscheid-Blankenheim na zámku Blankenheim, na přední desce bílé slepotiskové vazby vidíme jejich heraldické supralibros v podobě aliančního znaku.

14. XXIII F 234/1

Album kreseb kněžny Berty z Lobkowicz

1828–1835

Album kreseb vytvořila Anna Berta kněžna z Lobkowicz (1807–1883), manželka knížete Augusta Longina z Lobkowicz (1797–1842) z hořínsko-mělnické sekundogenitury. Album mělo podobnou funkci jako pozdější alba fotografií; na celkem 74 kresbách kněžna zdokumentovala nejrůznější příhody ze svého rodinného i společenského života. Nejvíce kreseb pochází ze Lvova, kde kníže August zastával úřad haličského místodržitele. Kněžna zachytila některé lvovské reálie, včetně výjevu z období epidemie cholery v roce 1831, ale především vyportrétovala řadu příslušníků polské aristokracie, s nimiž se přátelsky stýkali. Zdokumentovala i návštěvy v dolnorakouském Dornbachu a letní pobyty na rodovém sídle v Hoříně, kde se scházela se svými příbuznými, a dva lázeňské pobyty v Badenu u Vídně v letech 1834 a 1835. Cenným příspěvkem pro výzkum každodennosti aristokratické matky a jejích dětí jsou kresby věnované čtyřem dcerkám.